

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Иван Петров Топузов, д.м., д.п.н., от Медицински факултет, при Софийски Университет “Св. Климент Охридски”.

ОТНОСНО: Дисертационен труд на кинезитерапевт ДАНИЕЛА ИВАНОВА МИЛЕШКИНА на тема: “Ефективност на мануалния лимфен дренаж при бременни” за присъждане на научната и образователна степен “доктор”. Научен ръководител: доцент Дияна Попова - Добрева - доктор.

Представеният дисертационен труд съдържа 167 стандартни машинописни страници, като в този **обем** влиза и библиографията от 175 литературни източника, от които 23 на кирилица и 152 на латиница.

Структурата на дисертацията е обичайната, съдържа задължителните уводна част, литературен обзор и собствени проучвания с анализ на резултатите, изводи и препоръки.

Разглежданият проблем, лимфният застой при бременни и отоците от него на долните им крайници е едновременно субективно неприятен и обективно нездравословен синдром при голям процент от жените, особено в третия триместър на бременността им. Смустващ е и поради нарастващата му честота в последните десетилетия и последиците за лимфната им система, вкл. след раждането. И въпреки многобройните разработки и публикации /особено в чужбина/, все още има много нерешени проблеми.

Целта на труда е много конкретна – отчитане ефективността на мануалния лимфен дренаж при отоци на долните крайници при бременни жени.

Задачите на брой 5 са формулирани ясно. Те са насочени към осъществяване на целта – разработване на терапевтична методика за приложение при бременни жени с отоци на долните крайници и отчитане на резултатите от нея.

Литературният обзор с обем от близо 50 страници е информативен и разумно илюстриран (държа да отбележа, че целият труд е много добре илюстриран с общо 67 фигури – диаграми, 56 снимки и 14 таблици). В текста са цитирани достатъчно на брой чуждестранни автори, но някои от българските, специално медицинските /най вече от Школата от ВМА-София/ са пропуснати.

В обзора са описани анатомичните и физиологичните особености, водещи до появата на отоци на долните крайници, както и допълнителните фактори по време на бременност. Показани са най-често използваните методи за въздействие върху отоците, като най-подробно е разгледана ролята на

мануалния лимфен дренаж – който е акцент на дисертационния труд. Подходът на авторката в целия обзор е креативен, търсещ отговори и рационални решения, вкл. и при представяне на методите за терапия.

В **хипотезата** на труда се предполага, че приложението на мануален лимфен дренаж при бременни жени с отоци на долните крайници би довело до редуциране на отока и подобряване на функционалния им статус. Това обстоятелство и неговото изясняване е подтикнало дисертантката към разработката на настоящия труд.

В раздела **Методика и организация на изследването** са посочени контингентът на изследването (общо 292 бременни жени) и методите, използвани при изследването, завършващо със статистическа обработка и анализ на резултатите. Онагледяването на лимфния дренаж и гимнастическите упражнения е много добро, но бих препоръчал при една бъдеща монография на тази тема, фигура 16 /стр. 70/ за топографията на лимфните пътища при мъже, да се подмени с такава за жени, а анатомичните названия да се преведат на български език.

Получените резултати (дадени в таблици и фигури) и анализът им недвусмислено показват, че прилаганата, модифицирана методика на терапия в групата с мануален лимфен дренаж е по-ефективна. Това се отнася най-вече за намаляването на отока на долните крайници, като разликата преди и след процедурата е достоверна. Изпълняването на гимнастически упражнения по време на бременността води до по-слаба изява на отоците при група Б, в сравнение с жените, които не изпълняват гимнастически упражнения / т.е. има профилактичен ефект/.

Направените **5 извода** са ясно формулирани и са реален резултат на използваните методи и извършените изследвания.

Приносите на дисертационния труд са реални, а препоръките към бременните жени са безспорно полезни практически, особено в третия триместър на бременността.

В края на рецензията си, ще се опитам да обобща по-важните си **критични бележки** към дисертационния труд, въпреки, че част от тях бяха казани в текста:

1. Не са цитирани някои български автори (медици), работили по проблема през последните десетилетия в тази насока.

2. Резултатите са убедителни, но анализирането им е можело до се задълбочи, като за сравнение се използват данните от литературния обзор.

3. Приносите на труда, според авторката, да се поставят в автореферата.

Посочените критични бележки имат за цел да усъвършенстват труда, особено при отпечатването на монография на подобна тематика, което е желателно и би било полезно за специалистите, работещи по проблема у нас. Те не омаловажават актуалността, реалните постижения и приносите на предлагания от докторант Даниела Милешкина дисертационен труд.

В заключение, имайки предвид настоящия дисертационен труд с неговите приноси и професионалния опит по засегнатата тематика на докторантката, апелирам към уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на научната и образователна степен „**доктор**” на **ДАНИЕЛА ИВАНОВА МИЛЕШКИНА** в професионално направление 7.4. “Обществено здраве”, научна специалност “Кинезитерапия”

Аз лично гласувам с категорично “ДА” !!!

16.02.2019 г.
София

/проф. д-р Иван Топузов, д.м., д.п.н./

REVIEW

Of Prof. MD Ivan Petrov Topouzov, PhD, DSc of Medical Faculty of Sofian University St. Kliment Ohridsky.

RE: Dissertation of physiotherapist DANIELA IVANOVA MILESHKINA on topic: “Effectiveness of the manual lymph drainage in pregnant women” for assigning the scientific and educational degree “Doctor”. Scientific leader: Assoc. Professor Diana Popova-Dobreva - doctor.

The present Dissertation contains 167 standard pages, and in this **volume** is included also the literature of 175 sources, of which 23 in Cyrillic and 152 in Latin.

The Structure of the Dissertation is the usual one, it contains the obligatory introduction, literature overview and own investigations with analysis of the results, conclusions and recommendations.

The problem viewed, lymph-stagnation at pregnant women and the swelling from it on their lower limbs is both subjectively unpleasant and objectively unhealthy syndrome in a large percentage of women, especially in the third trimester of their pregnancy.

It is also disturbing because of its increasing frequency in recent decades and the consequences for its lymph system, after the birth. Despite numerous developments and publications (especially abroad), there are still many unresolved issues.

The purpose of the Dissertation is very specific - reporting the effectiveness of manual lymph drainage in case of swelling of lower limbs in pregnant women.

The tasks 5 in number are clearly formulated. They are aimed at achieving the goal – developing of a therapeutic method for application in pregnant women with swelling of the lower limbs and reporting its results.

Literary survey with a volume of nearly 50 pages, is informative and reasonably illustrated (I would point out that the whole work is very well illustrated with a total of 67 figures - charts, 56 pictures and 14 tables). A number of foreign authors have been quoted in the text, but some of the Bulgarian, especially the medical ones (mostly from the School of MMA-Sofia) have been omitted.

The review describes the anatomical and physiological specifics/features leading to swelling of lower limbs as well as additional factors during pregnancy. The most commonly used methods for affecting swelling are given, and the role of manual lymph drainage is shown in detail - which is the focus of dissertation work. The author's approach throughout the review is creative, looking for answers and rational solutions in the presentation of the methods of therapy as well.

In **the hypothesis** of the Dissertation, the application of manual lymph drainage in pregnant women with swelling of the lower limbs would lead to reduction of the swelling and improved functional status. This circumstance and its elucidation has prompted the author to develop the present work.

In Section **Methodology and Organization** of the Study is specified the research contingent (total 292 pregnant women) and the methods used in the study, ending with statistical processing and analysis of results. The visualization of lymph drainage and exercises is very good, but I would recommend in a future monograph on this topic, figure 16 / p. 70 / for the topography of the lymphatic pathways in men, to be replaced with the one for women and the anatomical names to be translated into Bulgarian.

The results obtained (presented in tables and figures) and their analysis unambiguously show that the applied, modified methodology for therapy in the group with manual lymph drainage is more effective. This is relevant mainly for the reduction of the swelling of the lower limbs, with the difference before and after the procedure being credible. Making exercises during pregnancy leads to a less pronounced swelling of group B compared with women who do not perform exercises (i.e. there is a prophylactic effect/.

The **5 conclusions** are clearly formulated and are a real result of the methods used and the research carried out.

The contributions of the dissertation are real, and recommendations for pregnant women are undoubtedly useful in practice, especially in the third trimester of pregnancy.

At the end of my review, I will try to summarize my major **critical remarks** on the dissertation, although some of them were tell in the text above:

1. Some of the Bulgarian authors (medicals doctors) who worked on this issue over the last decades are not cited.
2. The results are convincing, but their analysis could have been deepened by using the data from the literature review.
3. Prescriptions of the work, according to the author, should be placed in the autoreference.

The above critical remarks aim at improving the work, especially in case of printing a monograph with such subject, which is recommended and would be useful for the professionals working on the problem in our country. They do not

detract from the actuality, the real achievements and the contributions of Daniela Mileshkina's proposed Dissertation.

In conclusion, having in mind the present Dissertation work with its contributions and the professional experience on the subject of the author, I appeal to the honorable members of the Scientific Jury to vote for awarding the scientific and educational degree Doctor to DANIELA IVANOVA MILESHKINA in the professional field 7.4. "Public Health", scientific specialty "Physiotherapy".

I personally vote definitely in favour !!!

16.02.2019

Sofia

Prof. MD Ivan Topouзов, PhD, DSc